

LA TRAÏCIÓ DELS LÍDERS

LLUÍS MARIA XIRINACS

CONCLUSIONS DELS TRES VOLUMS:

- 1 – *La sembra laboriosa* (gener 1971-juny 1976). Publicació: abril 1993
- 2 – *Una pedregada seca* (juliol 1976 –juny 1977). Publicació: abril 1994
- 3 – *La collita perduda* (juliol 1977 – 12 gener 1994). Publicació: abril 1997

BENÈVOLA CONCLUSIÓ DE LA PRIMERA PART

El franquisme al juliol del 1976 conservava una rereguarda encara poderosa d'ultres històrics (Girón, Fernández Cuesta, Utrera, Solís, Alonso Vega, Blas Piñar, Sanchez Covisa, Milans del Bosch, Pita da Veiga, Iniesta Cano, Campano, García Rebull, Pérez Viñeta, Cantero, Nieto Antúnez, Rodríguez de Valcárcel, Martín Sanz, Martínez Bordiu, Álvarez Molina...).

Hi havia un sector «semiaperturista» (Arias, García Hernández, Rosón, Primo de Rivera...). Comptava amb un Opus Dei -els «tecnòcrates»- que s'havia anat tancant (López Bravo, Fernández de la Mora, López Rodó...).

També hi havia la democràcia cristiana (Silva Muñoz, Castiella, Osorio García, Oreja, Lavilla...). Existia també la família monàrquica (Areilza, Armada, Domecq, Puig de la Bellacasa...). S'havia destacat en el seu intent de reforma el fraguisme (Fraga, Garrigues, Martín Villa, Cabanillas, Robles Piquer...) que més tard configuraria Alianza Popular (AP) i el Partido Popular (PP) i que recuperaria gent dels grups anteriors. I finalment, en primera fila del canvi, s'anava dibuixant el suarisme sorgit de la facció aperturista del *Movimiento* (Herrero Tejedor, Fernández Miranda, Suárez, Abril, Gutiérrez Mellado, Ansón, Casinello...), que desembocaria en la Unión de Centro Democrático (UCD).

En el desenvolupament de la transició hi hagué molts salts de personatges d'un grup a l'altre, especialment cap a l'UCD, que s'endevinava victoriosa. El jove Adolfo Suárez era al capdavant encarregat, si no de salvar el gran vaixell del franquisme, sí, en la mesura del possible, tots els seus tripulants. Així ho volia l'«amo» internacional a través del rei d'Espanya. Emilio Romero deia: «Suárez va ser elegit per ser manat, per col·laborar sense posar entrebancs en el canvi de règim per la Monarquia. Pagava el seu goig inenarrable i màgic de president amb l'obediència incondicional.»

El conjunt de l'exèrcit franquista, malgrat les seves dissensions internes, era encara molt fort. Calgué la més depurada estratègia per reduir els diferents corrents, tots molt forts, a una proposta única per presentar a l'oposició. Però no és cert que el franquisme caigués sol. El franquisme tingué prou força per portar tot sol, sense l'ajut de l'oposició, la iniciativa política.

Entre l'oposició trobem grups com el de Gil-Robles que havien entrat en el joc de les «associacions» franquistes, grups demòcrata-cristians d'oposició, com el del trànsfuga del *Movimiento*,

Ruiz-Jiménez; trobem Coordinación Democrática, resultat de l'acostament de la Junta Democràtica liderada pels comunistes (Carrillo) a Calvo Serer, trànsfuga de l'Opus, i a la Plataforma Democràtica liderada pel PSOE (Felipe González). Aquesta Coordinación Democrática tenia moltes tensions internes i era poc operativa.

Hi havia molts grups socialistes altres que el PSOE liderats per Tierno Galván. Hi havia moltes Taules, Assemblees, Plataformes i Juntes amb criteri territorial escampades arreu de l'estat, i amb un poble al darrere relativament acostumat a mítings, vagues, manifestacions i, en alguns casos -com a Euskadi, acostumat a la lluita armada (ETA, FRAP, GRAPO...)-. Tot plegat formava un conjunt bastant heterogeni i incoherent, els resultats del qual eren d'una gran feblesa palesa en la contínua rebaixa de les exigències de canvi. El juliol de 1976, l'oposició pràcticament ja havia acceptat sense batalla la monarquia en comptes de la república, la regionalització de l'Estat espanyol en comptes del reconeixement de les nacions, i la reforma consensuada amb els franquistes en comptes d'una autèntica ruptura democràtica.

Només ETA i la seva alternativa KAS, i els catalans del Principat es mantenien en peu de guerra per la ruptura. El Principat, malgrat la fortalesa del règim franquista, representava una força d'oposició molt àmplia i coherent que podia capgirar la situació si actuava unitàriament, com havia començat a demostrar-ho. I Madrid ho sabia i ho temia.

Catalunya tenia la sort de disposar en primera fila de tot un pes pesant de la política, dipositari de la legalitat catalana i republicana: Josep Tarradellas. Era un do del cel inestimable amb una experiència clarament superior a la del jove, inexpert i manejable capdavanter dels franquistes, Adolfo Suárez. Un cap.

Tenia, a continuació, una unió de partits polítics important, el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, amb CDC (Pujol), CSC -després PSC-C- (Reventós), EDC (Trias Fargas), ERC (Barrera), FNC (Cornudella), Partit Carlí de Catalunya (Badia), PPC (Colominas), PSAN (Moners), PSUC (López Raimundo), PSC-R (Pallach) i UDC (Canyellas). No hi eren tots, però potser eren els onze partits catalans més importants. Aquest consell havia fet un llarg rodatge de treball coordinat en l'anterior Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya. Un estat major.

No cal dir que el nostre país comptava amb l'Assemblea de Catalunya, sens dubte la formació protagonista i capdavantera en la lluita contra el règim durant sis anys (1971-1976). El seu mètode era la no-violència, com ha quedat àmpliament consignat en la primera part d'aquest llibre. Els centenars de representants que assistien a les seves permanents i en dirigien les accions eren de tot Catalunya; hi havia persones procedents de la majoria de sectors socials, culturals i econòmics que com es veurà demostraren tenir una gran capacitat de mobilització. Els quadres d'un exèrcit complet.

I finalment el poble català era bastant culte, procurava estar informat i sabia ser valent com demostrà tantes vegades. Un poble prou intel·ligent que sabia crear insospitats fronts de lluita amb què sorprendre l'enemic (l'escola catalana, la nova cançó, la marxa de la llibertat...). Un poble amb un sentiment i una voluntat nacionals com brases que a la mínima bufada dels seus líders s'encenia en una foguera temible. Un poble amb un 40% d'immigrants que en aquells temps, gràcies a l'acció de militants com Francesc Candel, Ignasi Riera i tants i tants altres -especialment del PSUC i de COOparticiparen en els moviments de recuperació nacional agermanats amb els catalans d'origen, amb fe i confiança. Un poble que tot i ser majoritàriament

petit burgès votà socialista en les primeres eleccions perquè la preocupació pel problema social era molt estesa. La tropa valenta.

¿Què més podia demanar Catalunya per afrontar amb èxit aquell moment crucial, aquella justa definitiva que s'encetà el 3 de juliol de 1976 i que donaria la mesura exacta dels dos contendents?

Els líders del nostre país des de Tarradellas fins als caps dels partits polítics no legals, en aquest moment de la narració mantenien el principi de ruptura democràtica. Era plenament vigent el pacte unitari entorn dels quatre punts de l'Assemblea on tots participaven. Hi havia una voluntat plena i manifesta d'acció unitària, un consens sobre la necessitat de promoure una assemblea nacional i un govern provisionals amb una «única veu pactant», «de Lliga [Regionalista] a Lliga [Comunista Revolucionària], sense fusions ni confusions». Pluralisme vertebrat.

1. En el terreny de les llibertats no s'acceptaven els principis del *Movimiento* ni la monarquia que els havia jurat. Per tant, es volia la república. Es rebutjava la «legalitat» franquista. S'exigia el reconeixement de totes les llibertats i la legalització de tots els partits. Es cridava el poble a participar en les lluites per un futur democràtic de debò. I tots defensaven la revolució econòmico-social que permetés «l'accés del poble al poder polític i econòmic».

2. En el terreny de l'amnistia no s'acceptaven ni les mesures de clemència ni els indults «insults»- ni les amnisties parcials. S'exigia una amnistia total sense rebaixes.

3. En la qüestió nacional es volia la restauració de la Generalitat amb unes atribucions almenys equivalents a les de l'Estatut del 1932, amb l'acceptació i retorn del president Tarradellas. No es plantejà que una constitució espanyola prèvia condicionés la redacció de l'estatut, que es considerava una condició transitòria per accedir després al ple exercici del dret d'autodeterminació que portés a una situació normalitzada.

4. En el terreny de la coordinació amb la lluita a la resta de l'Estat espanyol, mai no es va permetre que la relació fos de subordinació.

Tot això queda exposat i provat abastament, encara que ja en el transcurs del darrer any van començar a aparèixer algunes fissures. Aquest cos de compromisos constituïa l'esperança de tot un poble que havia passat angoixes i sofriments i que continuava disposat a patir-ne. Aquest era el nostre patrimoni nacional, la nostra força, el nostre exèrcit en l'oportunitat històrica més important de la nostra nació. No es tractava de reconquerir les illes Malvines -els militars derrotats van ser jutjats i condemnats-; es tractava de reconquerir la pròpia nació.

Però aquesta no era la voluntat dels déus! I aquí, en la nostra terra cal que es faci la seva voluntat com es fa en el cel de les seves finances.

Vull acabar aquí aquesta primera part. Una segona part més ingrata tractarà d'explicar com els nostres líders, de tots aquests compromisos i del poble que els exigia i lluitava per fer-los realitat, en feren una pira sacrificial en honor dels déus. L'olor de l'holocaust arribà als seus narius sublims, els tocà el cor, i misericordiosos ens van recompensar amb la democràcia de què gaudim. Em podran dir que sóc negatiu, que generalitzo massa, que això provoca desencís i derrotisme, que així no hi ha manera de fer política, que la política és l'art del possible.

Qui així em jutja s'equivoca. Crec que he demostrat a bastament en aquestes pàgines quantes coses són possibles sense vendre's als poderosos. Només cal romandre amorosament i orgànicament lligat al poble. Acostumar-se a obtenir la força política mitjançant el voler del poble, de les dones i homes de carn i os, de la seva feina i de les seves il·lusions, dels seus barris i comarques, de les seves cooperatives, entitats i tota mena d'organitzacions de base, i no per mitjà dels diners, dels impostos, de les armes, de la tècnica, de la propaganda i les intrigues. Cal no impedir, com es fa sistemàticament, l'accés del poble a la informació, a les fonts dels diners públics, als centres de decisió.

Aquesta és encara la infanteria imprescindible. I la teníem! I la podem tornar a tenir si sabem i volem omplir el fossat ferest obert entre el poble i els seus líders.

Lluís Maria Xirinacs. Barcelona (Països Catalans), Onze de Setembre de 1992.

CONCLUSIÓ (segona part)

Com els drames clàssics, aquesta obra tindrà tres parts: exposició, nus i desenllaç. Acabo d'escriure el nus de l'eixida del franquisme des de l'àrea més populosa de les nostres terres. Dispen-seu-me, els ciutadans de les altres àrees. Tant de bo hi abundessin els treballs referits a la mateixa avinentesa! Per cert, un nus envitricollat, gordià? La primera part, *La sembra laboriosa*, veié la llum pública en 1993 i historià un llarg període -de 1971 a juny de 1976- preparatori de l'eixida estricta. Aquesta segona part, *Una pedregada seca*, que espero veure publicada en aquest 1994, descriu minuciosament un curt període -de juliol de 1976 a juny de 1977-, que comprèn l'any de l'eixida estricta del franquisme. Al meu entendre, és l'any decisiu. Allò que seguirà en el desenllaç, explicat en la tercera part -de juny de 1977 a 1982-, que potser es publicarà en 1995, en serà una pura conseqüència. Prou il·lustrativa -pels fruits els coneixereu perquè mereixi ésser escrita. Però conseqüència, a la fi. En el brogit de la vida real es determinen les condicions de la nostra llibertat (primera part). En el fons amagat de l'esperit humà es prenen les decisions lliures i responsables (segona part). I en la superfície objectiva es manifesten els resultats, les conseqüències a les quals cal atènyer-se (tercera part). Demano excuses per la llargària d'aquesta part central de la trilogia. És la part decisiva. O s'ha amagat al públic o s'ha tergiversat i, en tot cas, es presenta a les noves generacions confusa i borrosa. Calien llum i taquígrafs. Pràcticament tot és escrit i ben escrit en els diaris. Però qui llegeix els diaris de fa quinze anys?

Els diaris d'aquests dies van plens d'unes significatives declaracions del president Jordi Pujol, en el darrer debat parlamentari de política general principatina, en les quals reconeix que els líders autòctons, en el seu dia, es van precipitar i no negociaren bé les bases del finançament autonòmic (a cap de les regions històriques catalanes); que ens vam allunyar massa dels dos estatuts bascos, de Vitòria i de Pamplona. El seu conseller d'economia, Macià Alavedra, precisa que fou «un sistema mal dissenyat en l'Estatut i en la llei orgànica de les comunitats autònomes (LOFCA).» És bo que Pujol, finalment, critiqui un dels molts mals efectes del procés de sortida del franquisme. En culpa el PSC, PSUC i UCD. Quin dia criticarà les decisions que els causaren? Josep Benet acusa Tarradellas de vendre's el Principat -«Catalunya» ens diu ell- per un plat de lleties. Pur efecte de no haver ajudat gens Tarradellas ni políticament ni econòmicament per part dels partits que el critiquen. I això no es diu.

Els dos exemples pertanyen a fets posteriors als narrats en aquestes dues primeres parts. El lector hi trobarà les claus d'aquests i d'altres errors posteriors. És poc intel·ligent perdre temps en els efectes i mantenir sense anàlisi i sense crítica les causes. És poc intel·ligent de queixar-se de la collita perduda, si es podia contractar una assegurança contra les pedregades intempestives. El poble que confià i seguí aquests líders té més excusa. Era intencionadament mal informat i sempre els col·lectius són més lents en les seves reaccions que els seus capdavanters. El poble va embadalir-se per la democràcia anunciada i aviat es desencantà de la democràcia obtinguda. Ja ho explicarem en la tercera part. Però cal explicar ací les determinacions prèvies dels líders. Cal repassar l'estat del gran exèrcit català de què disposàvem i que quedà descrit al final de la primera part d'aquesta obra.

El president Tarradellas, en aquest any crucial, intentà la unitat sota la seva presidència. Res a objectar-hi. Es comportà amb extrema prudència. Buscà de no ferir els partits de l'interior que el combatien. Potser hauria obtingut més si s'hagués definit en el propòsit de delegar el govern de la Generalitat a un conseller en cap sortit d'eleccions interiors. En això fou confús i dubitatiu. Per afany de poder o per millor servei al país? Qui ho sap? Segons els retrets que li farà Ortínez d'abandó de poder en mans dels partits, no devia ésser per ambició. Benet en pensà el contrari. També hauria pogut obtenir més si s'hagués presentat a l'interior del país, no com un ciutadà qualsevol sinó amb l'expressa voluntat d'encapçalar l'Assemblea, convertida en parlament provisional. Tal com Carrillo entrà a Madrid tot encapçalant el partit més organitzat de l'oposició espanyola il·legal. Però ni alguns partits importants de l'interior no ho volien, ni ell -ben equivocadament, crec- volia cedir protagonisme a l'Assemblea, que, en els darrers temps, encara que no agradés a Benet, era molt més que un pur apèndix del PSUC.

Els partits oportunistes abandonaren la ruptura i acceptaren la reforma. Aquesta és la més greu decisió. Acceptaren una llei electoral no negociada amb els demòcrates. Anaren a les eleccions sense amnistia prèvia i amb partits encara no legalitzats. I tots ells evitaren la candidatura unitària i la realització d'un acte de sobirania nacional catalana abans de les eleccions espanyoles. Així, les eleccions esdevingueren no un acte d'autodeterminació, sinó un acte de servitud. Moral d'esclaus. No puc aquí repassar les actituds de cadascun dels partits deslleials. Em refereixo només als més determinants.

Unió democràtica, per obra del seu líder, Anton Cañellas, cuità massa de pressa a negociar amb Suárez a l'esquena dels altres partits i de Tarradellas. Refusà Tarradellas. Fou el primer partit que acceptà la reforma i les eleccions antidemocràtiques de Madrid. Faltà a la seva paraula de no anar a les eleccions si no eren legalitzats tots els partits. Refusà una mínima candidatura unitària al senat de Madrid. La seva coalició obtingué dos diputats. I... Cañellas acabaria en la UCD!

Convergència democràtica, per obra del seu líder Jordi Pujol volgué ocupar el lloc central en la defensa del Principat. També cuità a negociar amb Suárez massa aviat i massa intensament pel seu compte, al principi, i com a representant del col·lectiu polític dissident de Tarradellas, després, ben barrejat amb l'oposició espanyola -la Comissió dels nou-. Refusà Tarradellas, que insinuava ajudar a ser el seu home de confiança. I no acceptà la funció sobiranista de l'Assemblea. Crec que, per la seva situació política en aquells moments i pel seu passat, Jordi Pujol és el principal responsable de la migradesa de resultats de la restauració monàrquica pel que fa a les rei vindicacions nacionals. Les eleccions els castigaren a no ser dels guanyadors. La seva coalició ocupà el tercer lloc del Principat amb sis diputats i dos senadors.

El Partit dels socialistes (congrés) anà dubtant entre Pujol i Tarradellas, més decantats per aquest darrer. Inclinat per un programa d'atenció a les classes treballadores, en els primers anys de l'Assemblea -ells eren MSC aleshores-, anà molt a remolc del PSUC i després sucumbí a les pressions unionistes del PSOE, antitarradellista i anticatalanista, i esdevingué sucursalista. Arrossegà en aquesta operació gent catalanista de tota la vida que no gosà o no volgué canviar de navili. De vegades i segons on, anà contra el lerrouxisme i de vegades i segons on el practicà. Encara ara. En moments decisius discrepà del PSOE i acceptà un acte moderat de sobirania catalana, l'Assemblea de parlamentaris. Però en el darrer moment -en el míting de final de campanya-, tot preveient la pròpia victòria electoral, exigí a Tarradellas «delegar les seves funcions en el polític català que hagués obtingut més vots i aquest, al seu torn, formaria un consell general provisional compost pels polítics més votats.» El dia 14 de juny, Joan Reventós, Jesús Salvador i Josep Maria Triginer volaren a París per convèncer Tarradellas. Però poques hores després cedien davant Gregorio López Raimundo, Antoni Gutiérrez, Jordi Pujol, Ramon Tries Fargues, Josep Verde Aldea i Anton Cañellas, que els frenaren la proposta «per por de desestabilitzar el país».

Crec que guanyà les eleccions més perquè la majoria estava cansada de franquistes i temia el comunisme que no per mèrits propis. Onze diputats, i l'Entesa, quatre senadors seus. En tot cas, s'apuntà al reformisme més per feblesa que per decisió. Aquesta mateixa feblesa li faria perdre l'oportunitat de governar provisionalment el Principat.

Les mateixes raons feren guanyar les eleccions al PSOE, en l'àmbit de l'Estat espanyol. «Tots els defectes d'aquest partit, la seva falta de consistència, la fragilitat dels seus líders, l'absència d'arrels; pràcticament, la seva història es reduïa a la refundació en el congrés de Suresnes (1974) i una trajectòria durant el franquisme minoritària i mandrosa. Aquests defectes resultaven virtuts».

Esquerra republicana arrossegava molts problemes. Trigà a tenir un liderat clar. Tampoc no era clar el seu programa. «Esquerra» molt centrista. «Republicana» de la República espanyola. Tanmateix, s'arreglerà en l'actitud d'unitat, tant respecte al president com a l'Assemblea. No fou mai sucursalista, tot i que en els darrers mesos patí escissions i fosques turbulències d'entrisme de gent estranya. Com si Madrid tingués por i tractés d'evitar una atzagaiada a l'estil d'una «república catalana de Macià» en algun moment crucial, no va ésser legalitzada abans de les eleccions i es veié obligada a aliar-se amb un partit d'àmbit espanyol com el PTE. Obtingué un diputat i un senador.

El Partit socialista unificat era el partit més fort del Principat i l'ànima inicial de l'Assemblea. Era, a més, embolcallat d'una pila d'independents afins, intel·lectuals, professionals, artistes, eclesiàstics, etc. Fins que arribà Suárez amb la seva reforma. Al meu entendre, des d'aquell moment, el partit començà a equivocar-se. Segurament, teledirigit per Carrillo. L'internacionalisme proletari! Fins que, graó a graó, ha acabat perdent tota la seva força. Els líders comunistes se sentien més responsables dels obrers del món que dels obrers dels Països Catalans. Cosa comprensible, tot i que allò de Marx que els obrers no tenen pàtria només és veritat en l'aspecte d'obriers. En el cor humà de cada obrer hi batega una pàtria. El comunisme ha tingut molt bons teòrics del tema de les nacionalitats. Però llur pràctica històrica en aquest terreny ha estat gairebé sempre catastròfica. Contra Tarradellas. Contra la sobirania nacional. Arrecerats darrere un Estatut a concedir des de Madrid, feren primer i desferen després l'Assemblea amb la consegüent alegria dels altres partits guanyadors, excepte ERC. Crec que són els principals responsables que perdéssim l'única força política dels Països Catalans capaç d'obtenir poder polític de Madrid.

I això és gravíssim. En el moment de les primeres eleccions, el seu declivi no feia més que començar. Set diputats i la victòria de l'Entesa al senat amb tres senadors, afins. L'Entesa dels catalans, guanyadora en el senat, ho fou per la força del PSC-C i del PSUC i, en menor mesura, d'ERC, ja explicada. Malgrat l'exclusió injustificable d'altres formacions polítiques a l'esquerra del PSUC, fou la formació més unitària. Però instrumentalitzà els quatre punts de l'Assemblea per a la seva campanya electoral i, després, els traí en acceptar el consens constitucional espanyol. També considero això ben greu.

Jo vaig sortir senador per Barcelona, darrere l'Entesa. La meua lluita fou pels Països Catalans i pels oprimits, al carrer, anys i panys. Per l'amnistia, per la sobirania, pels drets. La meua participació en les eleccions no fou per renúncia de la ruptura. Ni per concursar en la loteria de Suárez. Fou una decisió de darrera hora, vistes les actituds de les altres candidatures, empès per la gent no alineada, com a repulsa de tanta infidelitat i com a canal per vehicular en el futur constituent, ni que fos testimonialment, allò que oblidava el corporativisme dels partits.

Fins ací, l'estat major del nostre exèrcit en el Principat. En aquest moment, els seus quadres, l'Assemblea, eren tocats de mort. Ferits des de l'interior dels mateixos Països Catalans. Ferits pels «amics» que sucaven el pa en la mateixa plàtera. La destrucció espiritual de l'Assemblea era ja un fet. La destrucció material sobrevindria poc després. Amb ella hauria estat possible una «via catalana a la democràcia», correcció del racionalisme democràtic importat a l'estil de la revolució francesa. Des de les assemblees de Pau i Treva de Toluges, les corts del Principat, d'Aragó, de València, de les Illes, de Sicília i de Sardenya, des del Consell de Cent de la Barcelona medieval, passant per l'anarquisme de la primera meitat d'aquest segle, per la República catalana de 1931 i pels 32 mesos de règim socialitzat (1936-39) -«la segona república socialista del món»-, l'Assemblea s'inscrivia en una tradició de voluntat de democràcia participativa com bellament digué Fivaller al rei Ferran d'Antequera, segons la llegenda. Després de l'Assemblea, en els anys vuitanta, rebrotaria aquesta soca tan arrelada a casa nostra amb el moviment de la Crida i, ara en els noranta, amb l'Assemblea d'unitat popular dels Països Catalans. Excepte el darrer, encara vigent, tots aquests brots foren ofegats pels militars o per partits polítics corporativistes i jacobins. El poder -conservadors, partits catòlics, plutocràcia, etcètera- temia a final del segle passat la universalització del sufragi. Però des de les seves altures saberen adaptar-se. Segons el tòpic de Giuseppe Tomasi, príncep de Lampedusa: «Canviar una mica perquè tot continuï igual.» Deixaren votar tothom, però alhora, «per compensar», generaren uns lobbys, uns grups de pressió en les altures?" -el neocapitalisme, no cal dir-ho, però també els militars, l'Església catòlica, les associacions empresarials i després les cúpules sindicals, etc.- tals, que o votaves «lliurement» el que volien o desmuntaven la democràcia i reintroduien l'autoritarisme o la pura tirania. Avui molts estats democràtics pateixen descomposició pel formalisme de la seva democràcia. La falta d'ànima en el cos social, facilita un procés de corrupció creixent.

Després de les darreres eleccions -escric en 1994-, el secretari general del PSC, Raimon Obiols, declarà que hi ha un abisme entre la classe política i el poble. Una enquesta diu que un 49 % dels enquestats veu més real que formal la democràcia espanyola. Però un 51 % la veu més formal que real. Un 21 % no creu que aquesta societat estigui mancada de valors. Però un escandalós 79% creu que sí.

L'Estat italià es veu ell mateix actualment tan corromput que troba necessari canviar el mètode electoral en un 75%. La gent podrà votar més persones que no partits. «Cal reclamar un terreny a la sobirania popular», deia fa. És una vergonya que els polítics només es recordin del poble quan tenen l'aigua al coll. El rus Ieltsin damunt un tanc demana ajuda al poble. Després se n'oblida.

L'Assemblea fou instrumentalitzada mentre no hi havia poder a repartir. La seva funció: construir l'escambell perquè uns aprofitats poguessin ascendir al poder. Després, quan ja són a dalt, cal bandejar a cops de peu l'escambell. El mal de desfer l'Assemblea fou irreparable en uns moments tan crucials. Teníem a la mà la millor eina per a una via catalana a una democràcia no merament formal. I no només per assolir els quatre punts de l'Assemblea. Per mantenir per sempre més uns òrgans de base de vigilància i seguiment permanent de l'actuació dels polítics representants. I per ben informar-se i formar opinió i decisió de baix a dalt, com sabíem fer, enmig de mil dificultats, en els temps de la clandestinitat.

El poder, sigui autocràtic o democràtic, tem un poder paral·lel i tracta d'evitar-lo o, en el seu cas, destruir-lo sia com sia. Fins i tot els quadres dirigents dels partits caven un fossat pregon per distanciar-se de les bases dels seus propis partits. «La millor fórmula per endinsar-se en el procés de transició era la consolidació de fidels estats majors i l'allunyament respecte a les bases partidàries». En aquestes coses són exactament igual Franco, Suárez i Pujol. L'equívoc d'aquesta actitud és que el poder directe del poble és un perillós poder paral·lel. I no és així. És la mateixa font de tot poder polític. Ho diuen totes les constitucions democràtiques en llur primer article: «El poder sobirà és en el poble.» No es compleix, de fet, enlloc. Només se sol deixar votar i per canals mediatitzats.

A partir d'ací, el poble, en fase de desorganització i de desmobilització, acaba acceptant allò que no volia. Crec que s'ha vist en aquest volum com, en el pitjor estil de la intriga cortesana i curialesca, els diferents grups, ambiciosos, egoistes i amb pocs escrúpols, esgarraparen vots i aconseguiren unes parcel·les de poder que encara avui defensen amb dents i ungles. El que importa és mantenir-se. L'oportunitat històrica es va perdre.

Torcuato Fernández Miranda, ver artífex de la restauració monàrquico-constitucional -«la transició», que en diu la metodologia espanyola vigent-, volia que fos legal tota la transició espanyola per evitar la ruptura democràtica. Molts dels nostres han caigut en el parany. El resultat es veurà en la darrera part d'aquesta trilogia. Aquest any intermedi, ple de lleis que són delictes i delictes que són llei, és interessantíssim. La meravella dels fets! No he pogut resistir la temptació d'explicar-lo amb deteniment. Màximament, quan ningú sembla voler-ho fer. Fa la impressió que la complicació de les negociacions, de les intrigues, dels matrimonis, de les infidelitats, de les contradiccions, dels divorcis i dels transvestismes forneixi un argument per a aquells que volen cobrir amb el vel de l'oblit un any particularment vergonyós. Sempre he tingut present les noves generacions, «filles de la restauració monàrquica espanyola», hereves innocents de tants deutes pendents. Calia informar-les. Que elles ens jutgin. No vull treure'n jo les conclusions. Som tots prou grandets. Els fets canten.

Tanmateix, caldrà un tercer volum per observar les conseqüències dels actes i de les decisions preses durant aquell any tèrbol. Qui la fa la paga. S'ha imposat com una moda el concepte que els polítics no tenen ideari ni ètica. Pragmatisme i prou. Capvespre de les ideologies. Jo crec que tan important és la política del curt termini com la del llarg. Cal harmonitzar-les i entendre'n la dialèctica que les vincula. Aquesta segona part del llibre, seguida de la tercera i estudiada en relació amb ella, pot servir de text per a un manual de política per esmenar aquella «antipolítica» que oblida sistemàticament les conseqüències de futur que condicionen certs actes de present. Tenim quinze anys de perspectiva. Els nostres líders es vengueren el futur dels seus fills per un plat de lleties: un escó permanent de la mamella de Madrid. La majoria d'ells encara hi xucla.

A la primera canonada vinguda de Madrid, l'exèrcit català va fugir. Metàfores a part, el gran argument exculpatori ha estat el recurs a la prudència política; evitar una Bòsnia i Hercegovina. Els militars no haurien permès el trencament de la unitat. La sagrada unitat de la qual Franco féu garant Juan Carlos d'Espanya en el llit de mort. Però jo no he parlat mai de resistir amb les armes a una negativa clara d'Espanya a les nostres reivindicacions. No calia ni cedir ni recórrer a les armes. Calia deixar clar davant el món que eren ells els que ens deien no. Ara ha quedat clar que el no que hem rebut provenia de nosaltres mateixos. Espanya ha de restar-nos-en agraïda.

No ho dic jo, sinó Heribert Barrera: «Que la transició s'hagi descabdellat de la manera que hem vist té, segurament, raons diverses. Però la més bàsica consisteix, em sembla, en l'acceptació, pel conjunt de les forces més importants de l'oposició, dels mecanismes de la reforma. Les causes d'aquesta acceptació són també múltiples, però dos homes crec que van tenir-hi el paper clau: Santiago Carrillo pel conjunt de l'Estat i Jordi Pujol pel que fa a Catalunya. No podem saber què hauria passat si s'hagués optat per la ruptura. La sortida de la dictadura hauria estat segurament més llarga i potser més dolorosa. Però la ruptura no implicava violència, sinó únicament fermesa cívica. La mateixa fermesa que va tenir unànimement l'oposició catalana quan Arias Navarro va enviar Mayor Zaragoza a Barcelona per negociar un simulacre d'autonomia. Tots vam dir que no. I al meu entendre tots hauríem hagut de dir que no a unes eleccions com les del juny de 1977, fetes per un govern on l'oposició no tenia representació». En un any es malmeté la feina de quaranta anys. El camp a punt de sega es va malmetre. Una pedregada seca va abatre el blat sembrat laboriosament.

A TÍTOL DE CONCLUSIÓ (tercera part)

Qui ha sofert la traïció? Hi ha hagut traïció. Enguany l'editorial Bromera, d'Alzira, ha editat, traduïda al català, l'obra francesa de Julien Benda, *La traïció dels clergues*, publicada en 1927. En argot parisenc, *clerc*, «clergue», vol dir intel·lectual. «No res més eclesial i sectari que un home de lletres», en frase de Gregorio Morán. Aleshores, eren els intel·lectuals francesos els interpel·lats per Benda. En la present obra són els nostres líders polítics els interpel·lats per mi. No sóc l'únic que pensa així.

En aquests darrers dies, en ocasió del vintè aniversari de la mort del general Franco i de la coronació de Joan Carles I d'Espanya, entre tones d'encens cremat en honor d'una «transició mòdica universal», han sovintejat crítiques coincidents amb la meva. Per exemple, González Cabezas ha comentat (*La Vanguardia*, 21-6-95): «L'incipient renaixement de la vella polèmica entre ruptura i reforma revela el grau de retrocés de la situació política espanyola i, allò que és pitjor, de la pròpia psicologia col·lectiva del país. L'esquerra plora i es colpeix el pit pel fet de no haver forçat la ruptura en el seu dia, tot cercant-hi l'origen culpós dels seus errors i desventures, mentre la dreta condemna aquells que usurparen i malversaren el paper reformista que s'atribuïa zelosament des de les acaballes del franquisme. Que li ho preguntin, si no, a Manuel Fraga». I encara més als fills de Torcuato Fernández Miranda.

Manuel Trallero, en una columna titulada «La traïció» (*Vang*, 5-9-95), diu: «¿Què, sinó traïdors envers els respectius idearis, foren Adolfo Suárez, Santiago Carrillo, el president Tarradellas, el general Gutiérrez Mellado o el propi cardenal Tarancón?». Nosaltres, en el nostre llibre, hem allargat la llista per fer-hi entrar i dirigir l'acusació en especial contra aquells que provenen i es nodriren dins els rengles antifranquistes.

José María Maravall, ministre d'educació del primer govern socialista espanyol i catedràtic de sociologia política, reflexiona avui així (*Vang*, 3-10-95): «La nostra democràcia és una democràcia de baixa qualitat. No es millora la qualitat amb remeis màgics. Caldria tenir audàcia, reinventar. Cercar noves fórmules electorals de funcionament del congrés i dels partits. I, sobretot, que el reclutament dels polítics no es concentrés en persones poc estimables [!]. Cal que siguin persones que entenguin de què va l'interès general. Aquesta gent existeix i es pot buscar. Hi ha sectors, com els poders fàctics avui anomenats societat civil, que em preocupen. Es troben en la política, però també en la banca, en els mitjans de comunicació. I existeixen en un govern que moltes vegades s'ha resistit a afrontar-ne l'evidència... Existeixen en un partit excessivament jerarquitzat; també en una oposició dedicada a la truculència i a l'insult, en alguns dirigents de la dreta. I hi ha gent que quan parla de la justícia sembla que parla de la llei de Lynch». (Charles Lynch, en la Guerra de la independència nord-americana, introduí la pràctica de linxar sense cap mena de judici el malfactor sorprès en flagrant delictes).

L'Assemblea de Catalunya també era un poder fàctic en aquells dies i, a més, inequívocament del poble d'on únicament surt tota sobirania legítima en democràcia. I fou enganyada i dissolta pels líders majors, la majoria dels quals encara avui manen, emmaridats amb els poders fàctics antipopulars. Ingenú Maravall ¿qui d'ells anirà a buscar polítics estimables, si els buscadors figuren entre els no estimables?

Segons Europa Press (17-10-95), «el portaveu del grup basc en el congrés de Madrid Iñaki Anasagasti manifestà que "la transició espanyola no es pot basar ni en la figura del Rei ni en la d'Adolfo Suárez, perquè era el poble qui empenyia de manera decisiva, i la transició s'hauria fet malgrat aquestes persones a les quals es dóna una importància desmesurada"».

Jordi Pujol (*Vang*, 29-10-95), reconeix que «a la transició espanyola també li falta quelcom, perquè la desaparició de la UCD (no explica per què) féu que el ritme normal d'alternança política es trenqués». Sobre la possibilitat de la independència de Catalunya durant la transició espanyola, Pujol s'excusa tot tirant pilotes fora: «Entenem i celebrem que països l'existència dels quals era molt amenaçada hagin optat per la independència, com Estònia, Macedònia, Lituània o altres. El que passa és que la possibilitat que Europa tingués més estats plurinacionals hauria estat interessant per a Catalunya».

Josep M. Colomer, en un article titulat «Una democràcia de mala qualitat» (*Vang*, 28-11-95), formula una llarga llista de greuges contra la vera democràcia fets per Nova democràcia espanyola, que resumeix així: «A causa de la forma en què es portà a terme la transició, la democràcia espanyola està afectada per una excessiva concentració de poder, la qual cosa va en detriment del pluralisme i no afavoreix el consens». Aquesta excessiva concentració de poder és allò que jo anomeno la substitució d'una monarquia tirànica (règim de Franco) per una oligarquia tirànica (règim monàrquic actual).

Xabier Arzalluz (*Vang*, 4-12-95), s'exclama: «Aquesta transició, que es vol posar com a exemple, tingué unes xacres tremendes amb una democràcia molt dubtosa».

Per a Manuel Vázquez Montalbán (*Vang*, 5-12-95) «hem heretat una imatge que presenta el franquisme com quelcom d'obsolet, quan el cert és que la seva ombra encara gravita sobre la vida política d'aquest país [...] Antics responsables de moltes atrocitats de la brigada social de funest record, com els comissaris Conesa, Ballesteros o Navales, exerciren càrrecs d'importància en l'organigrama de la policia «democràtica» en els primers governs de la UCD».

Però és fàcil condemnar i difícil presentar alternatives viables. Algunes de les persones que ha llegit les dues primeres parts d'aquest llibre em pregunten: «Doncs, què volíem?». La meua única il·lusió, després de tant de temps d'autoritarisme franquista i postfranquista, era ajudar amb totes les meves forces a conquerir la democràcia sense adjectius, el poder polític i econòmic del poble, finalitat expressament formulada en el segon punt de l'Assemblea de Catalunya. La Constitució espanyola de 1978, en el seu article primer, com qualsevol constitució que es vulgui considerar democràtica de veritat, diu: «La sobirania nacional resideix en el poble espanyol, del qual emanen tots els poders de l'Estat». Fem abstracció ara de la paraula «espanyol». La sobirania nacional resideix en el poble. I d'ell emanen tots els poders de l'Estat. No es pot formular més clar. I per més que ara faci vergonya als guanyadors parlar de poble (tota manifestació popular és sistemàticament titllada per ells de populista), en la «seva» Constitució es diu poble amb totes les lletres. La gent, inequívocament, desitjava la democràcia. Ara, ens diuen els líders, ja fruïm de la normalització democràtica. Els seguidors dels líders, enquadrats o no en partits, la quasi totalitat dels periodistes del paper, de la ràdio i de la televisió accepten aquest judici, s'omplen la boca amb la repetició *ad infinitum* de la paraula-talismà «democràcia» i ens embafen hora rere hora amb les expressions: «ara que ja som en democràcia», «la transició de la dictadura a la democràcia», «vint anys de democràcia», «el primer codi penal de la democràcia», etc.

Si això fos així, què pretenia l'oposició rupturista? Per què es va estendre un desencís pesant com un plom? Per què es va veure ofegada tota participació popular en la política, exactament a l'inrevés que en els anys turbulents de la sortida del franquisme? Per què els socialistes hagueren de prometre un «canvi» per tal que la gent els votés? Per què ara hi ha un nou desencís sobre el canvi promès pels socialistes? La raó adduïda sempre ha estat la por. Manuel Trallero, citat més amunt, després de titllar de traïdors els líders, els justifica: «mercès a ells, sovint hem evitat matar-nos els uns als altres com a simples conills» [id]. Jo diria que cal filar prim en el moment de repartir floretes. Alguns no es cansen d'invocar el «soroll de sabres» tractant, així, d'endossar als militars una culpa que és exclusivament d'ells. Jo he recollit el plany desencisat de policies, guàrdies civils, funcionaris de presons, soldats i oficials militars d'esperit verament democràtic. Els líders polítics volien heretar l'autoritarisme franquista intacte. Se l'han repartit ignominiosament uns quants franquistes i uns quants antifranquistes; uns i altres fa més de vint anys que manen, i manen amb defallences només episòdiques. Per mantenir-se en el poder, els franquistes han acceptat els antifranquistes com a còmplices, i viceversa. També molts han argumentat que les votacions del referèndum sobre la reforma i les primeres eleccions foren «faves comptades». La dreta tenia encara massa força. No s'hi podia fer res. Franco morí al llit. I, gràcies a Torcuato Fernández Miranda i al rei d'Espanya, el mateix sistema franquista es féu l'*harakiri*. D'una banda, es parla de democràcia, i, de l'altra, es reconeix que la ruptura fou impossible. La realitat és que en els anys 70 anàvem creixent en força democràtica i, tot d'una, com he deixat detalladament escrit, els líders antifranquistes retiraren descaradament el peu de l'accelerador de la lluita popular. Per conservar llur poder ja no necessitaven el poble. El desmobilitzaren, l'arraconaren, el castraren amb arts més fines que les del franquisme. Tot a partir d'aleshores esdevingué secret; els líders antifranquistes acabaven de transformar-se en enemics del poble, i això no es podia dir. En realitat, esdevingueren els pitjors enemics del poble, per tal com havien estat els seus amics i ho continuaven aparentant. Aconsellaren el poble de seguir la legalitat de don Torcuato. I de legalitat en legalitat, la voluntat democràtica popular -que depassava el marc legal aleshores vigent fou segrestada, i l'abundosa caça del *18 de julio* del vell lleó franquista, moribund, fou repartida entre un estol de joves hienes.

Qui podria deslliurar-nos de la generació de la dita transició? I qui la podrà substituir, si ells han practicat durant els darrers vint anys, igual que el general Franco, una política de terra calcinada per a tot allò que pogués significar la més mínima expressió de voluntat popular? Si fins i tot les carrosses de les festes majors, que abans dissenyava i preparava il·lusionadament la gent dels diferents barris o municipis, ara són encarregades pels ajuntaments a empreses especialitzades amb diners de l'erari públic i rèdits electorals partidistes. «Tot ho fem per al poble: carrosses, focs artificials, pa i circ. I infinits llocs de treball administratiu ben protegits contra l'augment del cost de la vida. I subvencions, subvencions fins i tot a la més pura ociositat i a la inèpcia. Coses, aquestes darreres, que ni el general Franco havia arribat a fer.»

Aquests líders desaprensus guardaven un roc a la faixa: el favor calculat de la mà dreta d'Occident. La vella Europa gaudia d'una «democràcia» si fa no fa com la que ells necessitaven. I a la vella Europa li convenia anar preparant, per al seu flanc sudoccidental, una «democràcia» com la pròpia. Mai no pensem prou que els Estats Units, Europa i el Japó lideren un món mantingut deliberadament i escandalosament desigual en l'economia i colonitzat en la cultura. En el segle passat, les desigualtats econòmiques i els colonialismes culturals eren escandalosament palpables a tots els estats occidentals. En el curs d'un segle, el sistema dominant ha anat exportant la misèria estructural, material i espiritual a l'anomenat Tercer món bo i cercant la complicitat de la classe treballadora i els intel·lectuals (*clerics*, «clergues») del capdavanter primer món. L'eurocomunisme i el postmodernisme en són exemple. Si aquesta intel·lectualitat política i aquesta classe treballadora domesticades fan bonat i no desestabilitzen la desigualtat mundial imperant, adquireixen la condició de copartícips del sistema, és a dir, en reben com a premi la seva integració en un ordre i una estructura d'aparença democràtica, el «menys dolent dels sistemes». Aquesta mena de premi és impensable per al Tercer món, titllat hipòcritament pel primer d'antidemocràtic.

Com deia més amunt, però, els catalans, la nostra gent considerada en el sentit més ample, desitjava d'un mode inequívoc la democràcia. Durant el procés de sortida del franquisme, vaig tenir ocasió de constatar, per exemple, com a la gent senzilla d'Àustria o de Suïssa se'ls encenen les galtes davant la nostra Marxa de la llibertat. «Si tinguéssim això al nostre país!». En uns anys de descontrol sorgí, entre els catalans, una revolució democràtica de veritat, revolució amorosa del perdó i l'amnistia (no violenta, en què tota semblança amb Sèrvia, Croàcia o Txetxènia fóra mera casualitat), però també una revolució valenta dels drets i deures individuals, de les llibertats i coresponsabilitats nacionals i de la justícia econòmica i cultural internacionals. Que calia fer-la amb prudència? Certament. Però calia i encara cal fer-la.

Amic lector, no vull acabar aquest llibre com manen les ordenances. Em limito a suspendre'l de mode intencionadament sobtat. Resta ben obert. En algunes coses et podria servir de manual de reflexió i d'acció. Es va perdre una prometedora collita. Preparem-nos per a la següent. Agafa tu aquesta crònica i continua-la amb la teva pròpia vida.

COMPLEMENTOS: ***Els tres volums de **LA TRAÏCÍÓ DELS LÍDERS** van ser publicats per *L'Eix Editorial* a la col·lecció *Llibres del Segle*. Tornats a publicar el 2015 en un sol document i en format electrònic per la *Fundació Randa – Lluís M. Xirinacs* i el *Centre d'Estudis Joan Bardina*. Enllaç: http://bardina.org/tlidors/LMX_La_traicio_dels_liders_complet_r2.pdf

***El 2006 Xirinacs publicà un llibre que és un bon complement a *La traïció dels líders: AMNISTIA – 77.*

Franco ha mort? Enllaç: <http://www.lluismariaxirinacs.cat/wp/index.php/vida/>

***El seu darrer text, **ACTE DE SOBIRACIA:** <https://lagotacatalana.files.wordpress.com/2018/01/xirinacs-070806-declaracic3b3-de-libertat-per-deciscic3b3-de-morir.pdf>